

מסורת הש"ס

(א) [נִקְמָן לַגַּן:] (ב) שָׁנָה לֵה: מְגִילָה יח: גִּטִּין ד: חוּלִין ט: (ג) אֶלְעָל כח: וְשִׁינָן, (ד) בְּדִשּׁוּס פִּירוּי הַטּוֹסַח "כִּלְכֹן מַת שֶׁשִּׁי וְיִלְי", (ה) הַמַּהֲרָש"ל מוֹחֵק מִצִּיּוֹת, שֶׁל חֲבִירָה, (ו) וּשְׁמַעְיֵדִין, רִשְׁלִין, (ז) לֹא הָם,

תורה אור השלם

1 בְּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גִּזְתָּ וְאִבְלָו אֶת פְּרִי:

יְרֵמְיָהוּ כט ה' כּה אִמְרוּ יָד צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְרָא הַזֶּה וְאֶת הַחֲתוּמֹת וְאֶת סֵפֶר הַגִּלְגָּלִי הַזֶּה וְתַתֵּמָה בְּבָלִי תִּקְרַע לְמַעַן יַעֲמִדוּ יְמֵים יְרֵמְיָהוּ לִב יָד

הגהות הב"ח

(א) גַּם אִי מִחֵית בִּאנְפָאִי הוּא: **(ב)** שֶׁם מִחוּ דְמִימָא מְצִי אִלּ לֹא אִם חִימָא וְכוּ' לֹא מִלְּנָה דְאִינְטֵר וְכוּ' נָמוּ: **(ג)** שֶׁם רִינִי דְשִׁפְלִי דִינִי הִי מִי לֹא: **(ד)** וְשִׁי" דִּיהָ דְלֹא לֹא וְכוּ' עַל מִנְּה הִיה מְשֹׁא כִלְ" וְחִיטּוֹת קַמְל' דְהֹא נִתְחַס: **(ה)** רִשְׁשֵׁ" דִּיהָ הִי" דְלֵאלְתֵּר וְכוּ' וְלֹא מִחוּס סִי"ד וְחִי"מ מִי טַפִּי כִּי מוֹדֵהֶר הַלְבָן הִיה לְבַעֲלִים הָרֵאשׁוֹנִים לְמַחֲוֹת בְּחוּךְ שִׁלְשׁ שְׁלֹא יִחְזִיק בְּקִרְקַע שְׁלו וְאִם לֹא מִיחָה הַפְּסִיד הִסִּיד וְחִי"כ מִי"ה אִי מְחִית: **(ו)** דִּיהָ דְלֵאלְתֵּר אִלּ לֹא מְחִיל לֹא תַשְׁטֵן וְכוּ' עַד שִׁילְקֵת מְסוּלֹת ג' שִׁנִּים וְכוּ' טַעֲיָן חִדְקָא וְאִמְרוּ אֵלֵינוּ: **(ז)** דִּיהָ שֶׁל אִין מְנַחֵיט מַשֵּׁ"ה אִין אִמֵּר מִרְ וְחִיטָה וְכוּ' וּמַסְתַּמָּה אִם בִּימִים דִּר: **(ח)** תוּבִ" דִּיהָ שְׁמָא וְכוּ' מִימָה אִי"כ מִנָּה לֵנוּ: **(י)** דִּיהָ אִלּא וְכוּ' כְּסִין דִּרְיָן צַעִיר אֲחֵת וְכוּ' לְנֹא לְעִיר אֲחֵת: **(כ)** דִּיהָ וְכוּ' וְכֵה אֲחֵר בְּרִין וְיַחַד:

מוסף תוספות

א. דִּירִיקִינן מִדְּתָנן שִׁלְשׁ אֲרֻצוֹת לְחוּקָה (לְקַמְן לח.). מִחֲמַה שֶׁלֹּא בְּפִנִּי הוּרָא מְחַא, כִּינן שְׁחוּקָה מְרַעֵלָת כְּשִׁהוּא עֲמוּ בְּמִדְּהָ וּמִנָּה לִיה וְיִלְמָא לְעוֹלָם לֹא הוּרָא מְחַא שְׁדָה שְׁחוּקָה מְרַעֵלָת לִפִּי שְׁהוּה לֹא לְבַא אֲעוּלָ כְּשִׁמְשֵׁעַ שְׁחוּדִיק אֵלֹא דְרֹאִי אִינוּ מְחֻיָּב לְבַא אֲעוּלָ וְכוּן שְׁאִינוּ יִכּוּל לְמַחֲוֹת עַד שְׁתַּבָּא הַמְחַא לְאוּרֵינוּ אֵין הַחוּקָה חוּקָה דְעִיקָר רֵאִינָא הַחוּקָה מְדֹלָא מִיחָה הַמַּעֲרֵעַ וְהָא לֹא הִיָּה יִכּוּל לְמַחֲוֹת. שְׁטֵט מְקוּבָּלָת נָסַח מוֹס' הָאִי"ס (מס.). ב. [דְּהָא אִי"צ לְפִירוּעַ בְּעִירִים. מוֹס' שְׁטַעֲוֵת מַה: ג. דְּרַחֲמָא אִמֵּר (דְּבִרִים יט) עַל פִּי שִׁנִּים עִירִים יִקּוּם דְּבִר דְּמַשְׁפַּע הַנֶּאֱמָנִים בְּדִירָבִר בְּלִבָּר אֲבָל הַעִירִים לִישַׁבֵּע קוֹרֵם שְׁאֲמֵנו דְּבִרְהֵת אִין מַשֵּׁש בְּעִירוֹתָם. מוֹס' קוֹדֵשׁן מַנ: ד. כִּי שְׂמָא יִבְיָא הִלּוּקָה עוֹד עִירִים אֲחִירִים. וְשִׁבְלָא.

מיוס

דאי לא תימא הכי

יִי"א שְׁנָה קוֹרֵם גִּלּוֹת לְדִקְדִּיקוּ בְּנוּ בָתִּים וְשָׂצוּ כִּי לֹא תֵאלֹו מַשֵּׁס עַד מִלְּאֵת לְבַבָּל שְׁבַעִים שָׁנָה לְמָה לִיָּה לְהַזְהִירָם עַל זֹאת אֲלֵא עַלָּה טוֹבָה (ו) קַמְ"ל דְּהוּא מְשִׁיא אֲחֻסָּה הַכָּא נָמוּ עַלָּה טוֹבָה צַעֲלַמָּה הִיא:

סדע. דְּכָל עַלְמֹו הִיָּה יַגַּע לִיעַלָּם עַלָּה

טוֹבָה דְקֹאמֵר לְהוּ נָמוּ מִקּוּס גִּזִּימָת

שְׁטִירוֹתֵיהֶם הִיכֵן הֶס מְתַקִּימִים יוֹתֵר:

מחיל איניש. עַל פִּירוֹת קִרְקַעוּ לֹאדֶס

הַאֲוִכְלֵן: **אֵלֹא מַעֲסָה.** כִּיּוֹן דְּלֹאמְרִי

שֶׁיֵּן מַחִיל תִּיהַדֵּר אֲרַעָא מִמִּי שְׁלֹא

עֲלִיו עֲרַעוֹר לְסוּף שְׁנַתִּים תִּיהַדֵּר

אֲרַעָא לְנַעֲלִים לְכַר מְפִירִי דְהָא מַחִיל

לִיָּה עֲלִיָּהוּ: **אֵלֹמָה אִמֵּר רַב נַחֲמָן.**

לְקַמְן בְּשַׁמְעִינָן:

עד באן פירווש רש"י וצ"ח

מבאן ואילך פירווש רבינו

שמואל ב"ר מאיר

אֵלֹמָה אִמֵּר רַב נַחֲמָן. לְקַמְן בְּשַׁמְעִינָן

גְּבִי מַמְזִיק בְּקִרְקַע חֲבִירֹו וְאִוִּיל אֲחִדָּךְ

וְאִיִּיתִי סְהִיד לְאֲכֹלָן מְרַמֵּינָן שֶׁיֵּן וְלֹא

יוֹתֵר וְאִמֵּר רַב נַחֲמָן הִדְרָא אֲרַעָא

וְהַדְרִי פִירִי שֶׁל שְׁמִי שִׁנִּים: **ספרי** לֹא

קפדי. עַל מַה שֶׁזֶּה יוֹרֵד לְמוֹךְ שְׁדָהוּ

שֶׁל חֲבִירֹו(ס) בְּלֹא רְשׁוּמוּ וּמִיָּהוּ פִירִי לֹא

מַחִיל: **סַלַס קפיד.** הוּאִיל וְשִׁילָשׁ

בְּצוּלָתוֹ לִיכְנֶס בְּלֹא רְשׁוֹת הַנַּעֲלִים

וְזֶה שֶׁשְׁתַּק וְלֹא מִיחָה וְדֹאִי מַכְרוּ לוֹ:

ה"ג דלאלתר חסיו חוקה. לָמוּי שִׁירֵד

לְנַכְסֵי דְבִי בַר אֲלִישֵׁיב הוּאִיל וְלֹא

מִיחוּ(ס): **אִי מַחִיט בְּאִפָּאִי הוּא**

מיוזהרנא צשטרא. יוֹתֵר מַג' שִׁנִּים.

וּמַשְׁנֵי צִבְרֵךְ חֲסִירָא אִיתִּל לִיָּה וְנוֹדַע

לָךְ שְׁמַחְמִי וְאִם הִיתָה לְקוֹחוֹה צִדִּיק

כְּדַבְרִיךְ הִיָּה לָךְ לְהַזְהֵר בְּשַׁטְרֵךְ יוֹתֵר

מַג' שִׁנִּים: **שֶׁאֲכֹלָן רְלוּפוֹת.** אֲכָל אִם

הִנִּיחָה שְׁנָה שְׁנִיָּה וְאִחֵר כֶּךָ אֲכָלָה שְׁמִי

שִׁנִּים שְׁלִישִׁית וּרְבִיעִית מִזִּי אִמֵּר בְּעַל

הַשָּׂדֶה הֵאִי דְלֹא מַחֲמִי לָךְ הִיִּינוּ מַשּׁוֹס

לְאוֹצֵרֵת לֵה שְׁנָה שְׁנִיָּה אֲדַעֲמָךְ

דְּלֹאִךְ דִּידָךְ הוּאִי וְהִלְכָךְ לֹא זִרְעַת

אֲחֻסָּה: **חוּקָסן עוֹלָם שִׁנִּים מִיוֹס לִיוֹס.**

שֶׁלֹא הִיָּה הַפְּסַק צִינְמִיט: **מַהוּ דסימא**

מיוס ליוס. דְקַתְנִי מַתְנִימִין לְמַעֲטוּי

מְקוּשְׁטוֹת דְלֹא חִימָא שֶׁלֶּס שִׁנִּים

מְקוּשְׁטוֹת קֹאמֵר כִּי הִיכִי דְקַתְנִי סִיפָא

שְׁדָה הַנַּעֲל מְחַקָּה שֶׁלֶס שִׁנִּים וְאִינָה

מִיוֹס לִיוֹס אֲלֵא ג' מַחֲדָשִׁים בְּרֵאשׁוֹנָה

וְג' מַחֲדָשִׁים בְּאַחֲרֹונָה וְיִי"צ בְּאַחֲנַע:

קמ"ל. רַב הוּנָא דְדוּקָא קַתְנִי לְמַעֲטוּי מַפְחוּרוֹת: **ומודע רב הונא.** דְּדִי לוּ בְּחֻקָּת אֲכִילָת שִׁנִּים מַפְחוּרוֹת: **באפסא דמוברי צאג.** בְּמִקְסוּס שְׁטוּהִיגִין

לְזוֹרַע שְׁנָה וְלַהֲצִיר שְׁנָה שֶׁלֹא לְהַכְּחִישׁ אֵת הַקִּרְקַע דְהָא אֲחוּזִיק צֶה דְמַמְחֻקִּי אִינִישׁ. וּמִיָּהוּ שְׁנָה שְׁהוֹצִירָה אִינָה עוֹלָה (ס) לְחַשְׁבוֹן שֶׁלֶּס שְׁנֵי חוּקָה וְאִכְרִי

לְשַׁמּוֹר שְׁטִירו וְיוֹתֵר מַשְׁלֵשׁ שִׁנִּים עַד שִׁילְקוּט שֶׁלֶּס שִׁנִּים. וְאִי טַעֲיָן אֲחִדָּךְ אִנִּי בְּצִחִי בְּמוֹךְ שֶׁלֶס וּמִצְאִי שְׁדָה רִיקָס וְלִכָּךְ לֹא מַחֲמִיט מִזִּי אִל"ל

מִי"מ הִיָּה לָךְ לְמַחֲוֹת שְׁאֲעִי"פ שֶׁלֹא זִרְעַמִּיה הִיִּיתִי עוֹשֶׂה צֶה נִיר שֶׁאֲחֵר הַקְצִיר וְהִיָּה לָךְ לְהַצִּין שֶׁבְּצִיבֵל שֶׁלֹא לְהַכְּחִישׁ כַּחַה לֹא חֲפַלְמִי לְזִרְעָה

כְּמַנְהֵג שְׂדוֹת הָעִיר: **והאי גבא מוצרה.** וְעוֹמֶדֶת צִין שְׂדוֹת צוֹרוֹת כְּמוֹתָה: **חדא ארעא כנולה צאגא.** שְׁדָה אֲחֵת וְרוֹעֵה בְּמוֹךְ בְּקַעָה

גְּדוּלָה אִינִי יִכּוּל לְהוֹשִׁיב שֶׁס שׁוֹמֵר לְבָדוּ בְּשִׁבְלָה אֲכָל כְּשִׁכּוּלָן זִרְעוֹת שׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר צִין כּוּלָם וְגַם (ס) כֵּן אִין מְכַנִּישִׁין שֶׁס בְּהַמּוֹת: **דעצדה טפי.**

בְּשָׁנָה הַבָּאָה: **צִילִיָּא לֹא ידעי.** וְאִפְסִילו הִכִּי הוּאִי חוּקָה דְבַשְׁלַמָּא גְבִי שְׁדָה וְכֵל הֵיךְ אִין דִּרְכָן לְעִשׂוֹת מְלֹאכָה צִילִיָּה וּכְשַׁמְעִידין(ס) עֲדִים עַל

מְלֹאכֶת יִמִּי שֶׁלֶּס שִׁנִּים הִרִי זוּ חוּקָה אֲכָל בָּתִּים שְׁדָרָךְ לְדוֹר בָּהֵן צִילִיָּה וְהוּא אִין יִכּוּל לְהַצִּיָּא עֲדִים שְׁרָאוּהוּ דֵר אָף צִילוֹת וְכִיּוֹן דְּלִית לִיָּה

סְהִיָּה עַל הַלִּילוֹת הוּו לְהוּ מַפְחוּרוֹת וְאִם אִיתָא לְדִרְבּ הוּנָא הָא מִנִּי אֲחִדָּךְ לְמִיעֲטָן אִנִּי רִאֲתִי שֶׁלֹא הִיִּית דֵר צִלִּלוֹת וְלִכָּךְ לֹא חֲמַתִּי לְמַחֲוֹת

דְּגִלִּית אֲדַעֲמָךְ דְּלֹאֹו דִידָךְ הוּאִי וְאִמָּאִי הוּאִי חוּקָה: **שיצני.** הַשְׁכֵּנִים שְׁלו שְׁרָאוּהוּ דֵר בּו יוֹס וְלִילָה (ס) הִיו רִגִּילִין לְהָעִיד: **שיצני מידע**

ידעי. וְאִם יַעֲטוּן וְיֹאמֵר אִיִּיתִי לִי סְהִיד דְּדִיִּירֵת צֶיה צִימַמָּא וְצִלִּילָא יוֹכְלוּ לְהָעִיד לוּ וּמִיָּהוּ אָנָן לֹא טַעֲנִינָן לִיָּה כְּדַמְפְּרַשׁ בְּסַמוּךְ:

דאי לא. שֶׁאִם אִין מַעֲיִדִין שְׁהִבִּית שֶׁל מַשְׁכִּיר: **דייני דשפיל.** שְׁאִינָן בְּקִיאִין צִדִּין דִּיִּינִי הִכִּי לְקַבֵּל עֲדוֹת אֵלוֹ אִם כְּכַר נִתְּנוּ שְׁכַר הַצִּיַּת

לְמַשְׁכִּיר וּמַעֲוֹלָם בְּכִי הֵאִי גוּוּלָא לֹא אִיירִי רַבָּא: **אמר מר זוטרא** אִי טַעֲיָן כו'. מִילְתָּא בְּצִאנְפִי נִפְשָׁה הִיא דְּפַשְׁטִיט לִיָּה לְמַר וְזוֹטְרָא

דֹּאעִ"ג דְּבַעֲו כֵל הֵיךְ אֲמוּרָאִי לְעִיל ג' שִׁנִּים רְלוּפוֹת אִפִּי"ה אִין מַחֲמִיצִין אֵת הַמַּמְחֻקִּק לְהַצִּיָּא עֲדִים שִׁיעִידוּ בְּפִירוּשׁ עַל כֵּל הַיָּמִים וְהַלִּילוֹת אֲלֵא יַעֲדוּ

סָתַם שְׁרָאוּהוּ דֵר ג' שִׁנִּים וּמַסְתַּמָּמָא אִם (ס) דֵר בְּצִיַּת אָף צִלִּלוֹת דֵר בּו וְקֹאמֵר מִר זוֹטְרָא דֹאִי טַעֲיָן מַעֲרַעֵר וְאִמֵּר אִיִּיתִי סְהִיד כו' טַעֲנַמְתוּ

טַעֲנָה וְאִכְרִי שִׁצְאוּ עֲדִים שֶׁל לִילוֹת וְיָמִים דְּכִיּוֹן דְּטַעֲיָן טַעֲנַת בְּרִי דְקֹאמֵר אִנִּי רִאֲתִיּו שֶׁלֹא דֵר צִלִּלוֹת בְּצִיַּתִּי וְלִכָּךְ לֹא מַחֲמִיט וְאִין חוּקָמוּ:

חוּקָה וְלִכָּךְ אִנִּי אֲמוּרֵר אִיִּיתִי סְהִיד דְּדֵר צֶיה תַּלַּת שִׁנִּין צִין צִימַמָּא צִין צִלִּילָא הַלִּכָךְ תִּרְכִּי לְהַצִּיָּא עֲדִים לְהַכְּחִישׁוּ וְלומֵר לוּ שְׁהִי לוּ לְמַחֲוֹת:

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

כמ.

שתא קמיייתא לא קפיד וכו'

יִלְכִּף מַשׁוֹר הַמוּעֵד וְלֹא רַבָּנָן אִינְהוּ נָמוּי מִזִּי גַמְרִי מַשׁוֹר

הַמוּעֵד דְּהִיִּינוּ טַעֲמָא נָמוּי דְּלַעֲיַל דְּגַמְר מַשׁוֹר הַמוּעֵד דְּכִיּוֹן דְּקַפִּיד בְּג'

וּמִנִּין וְלֹא מִיחָה אִי"כ וְדֹאִי מַכְרָה אִוּו נִתְּנָה לוּ וְיִל"ל דְּלֹא דְמִי דוּדֹאִי

דֵר' יִשְׁמַעְעָל דֹּאִילָב בְּתַר אֲכִילוֹת שְׁפִיר

מִזִּי לְמִיגְמַר מַשׁוֹר הַמוּעֵד דְּמָה הַתֶּסֶס

הוֹחֹזֵק נִגְחָן בְּג' פַּעֲמִים אָף כֹּאֵן בְּשִׁלָּשׁ

אֲכִילוֹת אִם לֹא שְׁמַכְרָה לוּ הִיָּה מְקַפִּיד

וְאִין זֶה וְזֶה תְּלִיזוּס בְּשִׁהוּי זְמַן אֲכָל

לְרַבָּנָן דְּתַלְוִי בְּשִׁהוּי זְמַן כְּמַה יִשְׁהָה

וְיַקְפִּיד לֹא שִׁיךְ לְמַגְמַר מַשׁוֹר הַמוּעֵד:

אלא מַעֲתָה מַחֲאָה שְׁלֹא בְּפִנּוּי בו'. אור"י דְּלִיכָא לְאוֹקוּמִי פִירְכָּא

דֹּאצִּי"י אֲלֵא כְּשֶׁהֵן (ס) צַעִיר אֲחֵת דֹּאִי

צַעִיר אֲחֵרֵת הִיכִי פִרְכִּי דְלֹא תַהָא

מַחֲסָה וְתַהָא חוּקָה אֲדִרְבָּה כִּיּוֹן דְּלֹא

הוּאִי מַחֲסָה לֹא הוּאִי חוּקָה דְהָא אִינוּ

לְרִיךְ לְבָד צַעִיר אֲחֵרֵת לְפָנֵי הַמַּמְחֻקִּק

וּלְמַחֲוֹת כְּדַמוּכָה לְקַמְן (ס):

הני נִגּוּעִין בְּעִירוֹתָן חן. וְאִם תַּאמֵּר